

8. ՎԱՃԱՌԻ ԳՅՈՒՂԱՏԵՂ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱՅՔ

Գտնվում է խաչեն գետի ձախ ափին, հովտի ամենալայն մասում, Վանք և Առաջաձոր գյուղերի արանքում: Իր տեղադրությամբ կենտրոնական դիրք ունի վերին Պաչենի բնակավայրերի նկատմամբ, և, ինչպես անունն է ցույց տալիս, հիմնվել է որպես շուկայանման մի կետ, ապա ընդարձակվելով՝ դարձել է բնակավայր-ավան:

Կոշիկ անապատի մի արձանագրության մեջ (№ 61) վայրն անվանված է պարզապես Վաճառտեղ: Բարխուդարյանցն այստեղ տեսել է տնատեղերի և խանութների ավերակներ, բայց այժմ միայն անորոշ հիմնապատերն են մնում, իսկ գերեզմանատունը չկա:

Ավերակների մեջ կիսականգուն վիճակում մնում են միայն եկեղեցին և նրան կից կրկնահարկ մատուռը, որի ստորին, գետնահարկ մասում ամփոփված են եղել ս. Ստեփանոսի մասունքները, որի անունով էլ կոչվել է եկեղեցին:

Ըստ արձանագրությունների, եկեղեցին շինել է Հասան Ջալալը՝ 1229թ., իսկ ս. Ստեփանոսի դամբարանի վրայի մատուռը՝ նրա կին Մամքանը՝ 1251թ.:

Բուն ավերակներից դուրս, զանազան ուղղությամբ, կանգուն և ընկած խաչքարեր կան հետևյալ վայրերում.

Ա. «Խեցչալ խաչ» կոչված վայրում, որը գտնվում է դեպի Ծմակահող տանող ճանապարհի եզրին, անտառի մեջ. ուր նեղ ու երկար խաչքարի նմանողությամբ կոթողը, և վայրը կոչվում են «Պենչալ խաչ»: Այստեղ կան կանգուն և ընկած խաչքարեր, մի մասն արձանագրված:

Բ. Ջուխտ խաչ վայրում, ուր չորս խաչքար է պահպանված:

Գ. Խաչխուր վայրում, որը գտնվում է Դովչանյու տանող ճանապարհի մոտ:

Այս միջավայրից ներկա պրակում ամփոփված են 30 արձանագրություն, որոնցից 9-ն է հրատարակված, իսկ 21-ը հրատարակվում են առաջին անգամ:

235. Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ, ԸԵՄԻ ԿՅՈՒՍԱՅԻՆ ԿԱՍՈՒՆ, ՆԵՐՔՈԼԱՍՏ, ԵՐԿՈԼ ՍՅՈԼՆԱԿՈՎ, ՍՈԼԱՋԻՆՔ՝ ԵՐԵՍՈՎ ԱՐԼԱՆՈՒՔ, ԵՐԿՐՈՐԷՔ՝ ԿԱՐԱՎ, 19 տող.

ՆՆՄՀԻԸԱՅԵԱՍ	ՄԻՆՉԵԻՆՄԿԻՐԱԿԵՆ
ՍԱՆՈՐԴԻՒԱԽԹ.....	ԱՆԽԱՓԱՆՅԱՄԵԱՅՆ
ԵԻՄԻՇԱՀԻՏԵՐԻԱ	Ա.....ՍՋԱՐԴԱՐԵՑ...
ՉԵՆՈՇԻՆԵՑԻՉԵԿ	ՉԵԿԵՆԵՑԻՍՄԻՐՈՒԹԵԻ
ԵՆԵՑԻՍՅՈՒՅԱՅ ԱՅՏ	ԳՐԵՆԱԻԲԵԻ.....ՈՒՑԻ
ՆԵՑԱԻՆՇԻԱԲՄԲՈՅՆ	ԱՄԵՆԱՅՆՓԱՌԱՄՈ
ՍՏԵՓԱՆՍԻՍՈՅՆԵՆ	ՈՒԹԵՐՈՒՐԱՆՓՈՅՈՒ
ՈՋԻԹՈՒՐԿԵԻՆԻ	ԴԱՏԻՏԵ
ՐԵՑԻՍՅԱՍԵՄԱՅ	
ՉԱԻՒՉԱՏԻԿՆՉԹԱՄԵ	
ՉԱԵՆ.....	

ՇՆՈՐՀԻԻՆ ԱՅ. ԵՍ ՀԱՍԱՆ ՈՐԴԻ ԴՎԱԽԹԱՆԳԱՂ ԵՒ ԽՈՐԻՇԱՀԻ, ՏԷՐ ԽԱ-
 ԶԵՆՈ ՇԻՆԵՑԻ ԶԵԿԵՂԵՑԻՍ ՅՈՐԺԱՄ ՅԱՅՏՆԵՑԱԻ ՆՇԽԱՐՔ ՍՐԲՈՑՆՍՏԵՓԱ-
 ՆՈՍԻ Ի ՍՈՑՆ ՏԵՂՈՋ Ի ԹՈՒԴԻՆ՝: ՈՂԸ: (1229). ԵՒ ԽՆԴԻՐԵՑԻ ՍՊԱՍԱՌՈՐԱՑՈՒ
 ԶԱԽԱԳ՝ ԶԱՏԻԿՆ ԶԺԱՄՆՂԱՄԵՆԱՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻՔՍՂ ՄԻՆԶԵԻ ՆՈՐԿԻՐԱԿԵՆՂ
 ԱՆԽԱՓԱՆ. ՅԱՄԵՆԱՅՆՂ ՄՊԱՍԻԻՔ՝ ԶԱՐԴԱՐԵՑԻՂ ԶԵԿԵՂԵՑԻՍ ՍՐԲՈՒԹԲ. ԵՒ
 ԴՐԵՆԱԻՔ ԵՒ ԿԱՑՈՒՑԻՂԱՄԵՆԱՅՆ ՓԱՐԻԹԱՄՈՒԹԲ: ԵԹԷ ՈՔ ԱՆՓՈՑԹ ԱՂՈ-
 ՆԷՂ . . ԴԱՏԻ Ի ՏԷ:

Մանոր. Դրված է սև ներկով, գրերը հաղիվ են նշմարվում, մանավանդ երկրորդ սյու-
 նակից:

Հրատարակիչներն ունեն առաջին սյունակը միայն:

Հրատ. Շահաթունեանց, II 377, Բարխուդարեանց, 183, Հովսեփյան, I, 33,

236. Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ, հարավային մուտքի արևելյան եզրին, արտաքուստ,
 մի քարի վրա 7 տող.

ՏՐԱՄԱՆԱԻ ԱՄԵՐԻՇԻԱՆԻՆ
 ՏԱՍԱՆԱՄՆԻԱԶԻՆՈ ԵՍԳՐԻԳՈՐ
 ԴԻՔԱԶԳԱԻԱԿԱՆԻՆԸԱԸՈՒՄ
 ԵՐՈՒԳԱԻ ԱՆԱԽՈՒԻՆԵՐԿԻՐԵԻՄԲ
 ՆԱԿԱՆԱԿԱՄԻՐՍԵՄԻԱԲԱՆԲՍ
 յՈՒԻՆԸ: ՍԲԳՐԻԳՈՐԻ ՍԱԻՆԸ
 Բ: ԳԱՅԱՐԱԳ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ ԱՄԵՐԻՇԻԱՆԻՆՂ ՀԱ-
 ՍԱՆԱ, ՏՆ. ԽԱԶԻՆՈ, ԵՍ ԳՐԻԳՈՐ
 ՈՐԴԻՔԱԶ ԶԱԽՐԱԿԱՆԻՆ ԶԱԶՈՒՌԱ,
 ԵՏՈՒ ԶԱԽԱՆԱԽՈՒԻՆ ԵՐԿԻՐՆ Ի ՍԲ-
 ՆԱԶԱՏԱԿՍ, ՏՐՍ ԵՎ ՄԻԱԲԱՆՔՍՂ
 ՏՈՒԻՆ ԶՄԲ. ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԻՆՆ : Բ:
 ՊԱՏԱՐԱԳ.

Մանոր. ՏՐՈ, պատվով դրված, կարելի է վերծանել տէր Սարգիս և ուղղակի տէրս՝
 որպես վանքի վանահայր, առաջնորդ, ներկա ղեպքում մենք երկրորդ ձեռն ենք համարում
 ստույգ:

Հրատ. Բարխուդարեանց, 183, Հովսեփյան, I, 33.
 Լուսանկ. 72

237. Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ, հարավային մուտքի արևելյան եզրին, մի քարի վրա,
 արտաքուստ, 13 տող.

ԵՍԱՍԼ ԱՆ
 ՈՐԱՄԱՄ ԱՔ
 ՄԱԿԱԳԴՆԸ
 ՄԱԴԿԻ ՄԵՂ
 Ի ՍԲԸՍՍԵՓԱՆ
 ՈՍԽԱՐՈՒՄԸ
 ԱԻՐՁԱՄՍՊԱՍԱ
 ՈՐԴԱՄ ՍԻՆԱ
 ԲԻՐՈՋԱՄԱԽ
 ԱՓԱՆԵԿԱՄԳՆ
 ՈՂՍԻԼ ԷԴԱ
 ՄԻԱՅԵԻԱՄԵ
 ՆԱԼՍԲ ՈՅ

ԵՍ ԱՍԼԱՆՈՂԻ ՄԱՄԱՔՂ ՏՎԱՔ : Դ: ՀԱՄԱ-
 ԴԿԻ ՏԵՂՂ Ի ՍԲ. ԸՍՏԵՓԱՆՈՍ. Ի ՏԱՐՈՒՄՆ
 : Բ: ԱԻՐ ԺԱՄ ՍՊԱՍԱՌՈՐՔՍ ՏՎԻՆ. ԱՂԴ ՈՂ,
 ԺԱՄՍ ԽԱՓԱՆԷ ԿԱՄ ԶՀՈՂՍ ԽԼԷ ԴԱՄԻ
 ԱՅ. ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ:

Լուսանկ. 73

238. Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ, արևմտյան պատի վրա, ներքուստ, մուտքի մոտ,
10 տող.

ՅԱՆՈՒՆ ԱՅ ԵՍ
ՎԱՐԴՍԵԿԻ ՄԻԱ
ԲԱՆԵՅԱ ՍԲԸՍՍ
ԷԺԱՆՈՍԻՍ Լ Բ: Ս
ՎԻԿՈՎՎԱՍՆԻՄ ՄԵՂԱԳՆԹ
ՈՂՌԻ ԹԵԱՌ ԱԶՆՈՐԴՈՒԹԲ ՄԻԳՐԻԳՈ
ՐԻՃԱՅ ԼՄԻԱԲԱՆ ԱԿՍՈՒԱՄՎԻՆ: ԲԺԱՍՄԲՍԱ
ԴՅՍԽԱՐԴՎԶ ԿՈՎԵՐՆԵԿԵՂԵՅՈՅ ՀԱՆ Է ԿԱՄ
ՉԱՄԲԱՓԱՆԵՅ ԺԸ ՀԱՅՐ ԱՊԵՄԱԳՆԶՈ
ՎԱՑ Է

ՅԱՆՈՒՆ ԱՅ. ԵՍ ՎԱՐԴՍ ԵԿԻ ՄԻԱԲԱՆԵՑԱ ՄԲ. ԸՍՏԵՓԱՆՈՍԻՍ ԵՒ :Բ: ՏՂԻ
ԿՈՎ ՎԱՍՆ ԻՄ ՄԵՂԱՑՆ ԹՈՂՈՒԹԵ. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԲ. ՏՐ. ԳՐԻԳՈՐԻ ԵՒ ԱՅԼ
ՄԻԱԲԱՆԱՑ. ՍՈՔԱ ՏՂԻՆ :Բ: ԺԱՄ ՄԲ. ՍԱՐԳՍԻՆ. ԱՐԴ ՌԼ ԶԿՈՎԵՐՆ ՅԵ-
ԿԵՂԵՑՈՑՍ, ՀԱՆԵ ԿԱՄ ԶԺԱՄ ԽԱՓԱՆԵՅ :ՅԺԸ: ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑ ՆԶՈՂԱԾ Է:
Հրատ. Հովսեփյան, I (2-րդ և պահպանվող),

239. ՄԱՏՈՒՌԻ մուտքի հարավից՝ երկու սրբատաշ քարերի վրա, 7 տող.

ԵՍՄԱՄԲԱՆԱՄՈՒՍԻՆ . . ԼԱԼԴԱԼԻՆԹՈՐՆԲԱՂ
ԱՅԹԱԳԱՌՈՐՇԻՆԵՑԻԶ . . ԵՂԵՑԻՍԵԻՎԻԱԼԾՈՒՄ
· · ԱՅԳԻԶԻՄԱՅԳՈՅՆ ՊՏՈՒՂՆ ՍՊԱՍԱՌԲՍ Ե:
ՊԱՏԱՐԱԳԱՌՆԵՆԻՆՉ ՄԵՌԱՆԻՄԻՆ ԶՈՒՄԹ . .
ԱԾՍՀԱՆԵԿԱՄ ԶԺԱՄՆԻԱՓԱՆԵ
ԴԱՏԻՅԱՅԵԻՍՐԲՈՑ: ԹՎ: Չ:

ԵՍ ՄԱՍՔԱՆ, ԱՄՈՒՍԻՆ ԶԱԼԱԼ ԴԱԼԻՆ, ԹՈՒՆ ԲԱՂՍԱԹԱՌՈՐԻՆ, ՇԻ-
ՆԵՑԻ ԶՐԵԿԵՂԵՑԻՍ ԵՒ ՏՂԻ ԱԼԾՈ ՀՈՂՂ ԵՒԻ ԱՅԳԻ ԶԻՄ ԱՅԳՈՑՆ ՊՏՈՒՂՆ.
ՍՊԱՍԱՌԲՍ :Ե: ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆԵՆ. ԻՆՉ ՄԵՌԱՆԻՄ ԻՆՉ. ՈՎ ՈՔ ՈՐ ՏՈՒՂ-
ԱԾՍ ՀԱՆԵ ԿԱՄ ԶԺԱՄՆ ԽԱՓԱՆԵՅ ԴԱՏԻ ՅԱՅ. ԵՒ Ի ՍՐԲՈՑ. ԹՎ. :Չ: (1251):

Հրատ. Շահխաթունյան, II, 377. Բարեկապիտան, 184:

240. ԽԱԶԲԱՐ, որը կանգնած է բակի հարավային մասում, տակին 10 տող.

ԹՎ: ՈՁԵ: ԵՍՄԻԻ
ԹԱՌԻՊԵՏՈՍԵՂԲ
ԱՐՈՐԴԻԿԼԱՐԱՆԱ
ԱՐԴԱԳԵՐԵԻԳՐԻԳՈՐ
ԷՍՎԱՐԴԱՐԵՏԻՆԵԿՆ
ԵԼՆՈՐՈՐԵՅԻՆՉՄԲՍ
ԷՓԱՆՈՍԵԻԲԱՆԵ
ՆԻՓՈՒՆԵՅԱՆԵԻՄԵԲ
ԿԱՆԴՆԵՅԱԲԶԻԱՅՍ
ԲԱՐԵԼԱՍԳՐԻԳՈՐԻՍ

ԹՎ. :ՈՁԵ: (1236). ԵՍ ՄԽԻԹԱՐ ՈՒ ՊԵՏՐՈՍ ԵՂՐԱՌԻՆ
ՐԳԻԲ ՎԱՐԴԱՆԱՅ ԱՐԴԱԳԵՐԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐԷՍ ՎԱՐԴԱ-
ՊԵՏԻՆ, ԵԿԻՆՂ ԵՒ ՆՈՐՈԳԵՑԻՆ ԶՄԲ. ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԵՒ
ԻՐԵՆԱՆԲՂ Ի ՔՍ. ՓՈԽԵՑԱՆ, ԵՒ ՄԵՔՂ ԿԱՆԳՆԵՑԱՔ
ԶԽԱԶՍՂ ԲԱՐԵԽԱՍ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻՂ:

241. ԽԱՉՔԱՐ, որը կանգնած է եկեղեցիների հյուսիսային կողմում, նեղ պատվանդանի վրա 4 տող.

.....ԻՉԱՆՅԻՍ.....ԾԻՆՈՐԴԻԿԱՆԳ.....
ԱՉՍՅԻՆԻՍՈՒԹԵՋԱԼԱԼԴԱԼԻՆ.....
.....ՀՈԳՈՒՄՈՒԵԻ ԲԱՐԵԽԱՍԱՌԱԾ.....
.....ԷՔԻՔՍ:ՈՂ:Թ.....

.....ԻՉԱՆ ՅԻՍ..... ԾԻՆ ՈՐԴԻ ԿԱՆԳՆԵՑԻ ՋԽԱՉՍ ՅԻՇԽԱՆՈՒԹԵՋԱ-
ԼԱԼ ԴԱԼԻՆ ԴԱՍՆ ՓՐԿՈՒԹԵ՝ ՀՈԳՈՒՄՈՒ ԵՒ ԲԱՐԵԽԱՍԱՌ ԱՌԱԾ. ԴԵ-
ՇԵՑԻՔ Ի ՔՍ:ՈՂ: (1241) ԹՎԻՆ՝:

Հրատ. Բարխուդարեանց, 185.

242. ԲԱԿԻ հարավային մասում ընկած նեղ ու երկար քարի վրա, 4 տող.

.....ՆՉԺԸԵՍԳԵԼԱՆԸ.....
ԵՅԻԶ.....ԱԼԱՆՋԱԻԳԱՏԵՂԵՐՆԵ.....
ՄԲ ՍՏԵՓՆՈՍՍԻՄԱԲԱՆՔՍՏՎԻՆ:Ա:ԱԻԸԶԱԻՏԱ
.....ԱԴՆԱՆՅՏԱՆԻՆՆԱԻԱՓԱԿԱՏԱՐԻՉՔ.....

ԻՆ ԹՎԻՆ :ՋԺԸ: (1269). ԵՍ ԳԵԼԱՆԸ|ԵՑԻ՝ ՋԻՄ ՍԱՐԴԱԼԱՆՋԱ.
ԻԳԱՏԵՂԵՐՆ ԵՐՏՈՒ ԻՂ ՄԲ. ՍՏԵՓԱՆՈՍՍ. ՄԻԱԲԱՆՔՍ ՏՎԻՆ :Ա: ԱԻՐ ԺԱՄ Ի
ՏԱՐԻՆ, ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏԱԻՆԻՆ ԱՆԽԱՓԱՆ. ԿԱՏԱՐԻԶՔՆ ԱԻՐՀՆԻՆ՝:

Հրատ. Բարխուդարեանց, 185.

243. ՄԱՏՈՒՌԻ մուտքից հյուսիս, 7 տող.

ԵՍՊԱՊԱՔՈՒԽՈՒԹԼՍ
ՓԱՏՈՒԱՔԶԳՈՒՆԵՐ
ԿԻՐՆԻՄԲՆԱՎԱՏԱԿՍ
ՏՐՍԵՄԻԱՔԱՆՔՍՈՒԻ
Ն:Ա:ԺԱՄ ԴԱԹԻՏ
ԱԻՆԻՆԱՂԲԱՅՐԱԿԱ
ՏԱԻՉՔՆԱԶՆԻՆ

ԵՍ ՊԱՊԱՔ ՈՒ ԽՈՒԹԼԱՓԱ ՏՈՒԱՔ ՋԳՈՒՆ
ԵՐԿԻՐՆ Ի ՄԲ. ՆԱՀԱՏԱԿՍ.ՏՐՍ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆ-
ՔՍ ՏՈՒԻՆ: :Ա: ԺԱՄ ԴԱԹԻ ԶԱԻՆԻՆ ԱՂԲ-
ԱՅՐԱ. ԿԱՏԱՐԻԶՔՆ ԱԻՐՀՆԻՆ:

Հրատ. Բարխուդարեանց, 185 (աղավաղված): Հովսեփյան, I, 33.

244. ՄԱՏՈՒՌԻ արևմտյան պատի հարավային անկյունում, մի քարի վրա,
արտաքուստ, 6 տող.

.....ՄԱՆԱՅԵՍՍՐԳ
ԻՍԿԱՐՆՈՒԲԱՂԱՔԵՅԻ
ՍԱԼԵՅԻԶԵԿԵԼԵՑԻՍԵ
ԻԿԱՐՆԵՅԻՄԱՐԵՐՍ
ԻՆՉԵԻԱՇԱԿԵՐՏԻՄ
ՈՅՈՎԱՆՆԻՍԻՅԱՂԱ

ԴԱՄԱԻՆ ԱՅ. ԵՍ ՍԱՐԳԻՍ ԿԱՐՆՈՒ ՔԱՂԱ-
ՔԵՑԻՍԱԼԵՑԻ ՋԵԿԵՂԵՑԻՍ ԵՒ ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԽԱ-
ՉԵՐՍԻՆՋ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ԻՄՈՒ ՅՈՎԱՆՆԻՍԻ.
ՅԱՂԱԻՐՍ ՅԻՇԵՑԵՔ՝:

Հրատ. Բարխուդարեանց, 184—185: Հովսեփյան, I, 33.

245. ԲԱԿԻ հարավային մասում, երկու ընկած բեկորների վրա 7 տող.

ՉԻՆՈՒՆԲՏԻԳՐԻԳՐԵԻՄԻ
 ..ԻՆՉՅԻՆԱՏԱԿ:ԺԲ:ՊԼ ԱՐԱԳ
 ..ՆԻՆԵԻՇՍԱՅԱՍԱՅԲԱ ԻԱԻՍՎՍՅ
 ..ԱՅՈՐՈՒՄԻՒՆԵ ԲԱԲԱԿԻՆԵԻ
 ԱՐԴԵԹԵՈՔ ԵԼ ՋԱՆԱԶՏՎ
 ԿԱ ՓԱՆԵ ԴԱՏԻՅԱ
 ԹՉ

. . . ՉԻՆՈՒՆԵ ՏԻ ԳՐԻԳՈՐ ԵԻ ՄԻԱԲԱՆԵՐ ԵՏՈՒՆ՝ . . . ԻՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿ :ԺԲ:
 (12) ՊՐԱՏԻՐԱԳ . . . ՆԻՆ ԵԻ ՐՏԱՑԱ ՍԱՅ ԲԱՐԵՆԻՍԱԻՍ ՎՐԱՄԵՆ՝ Յ . . .
 . . . ԱՅ ՈՐԴՈ ԻՄ ԻԻԱՆԵ՛Ի ԵԻ ԱԻԲԱԲԱԿԻՆ ԵԻ . . . ԱՐԴ ԵԹԵ՛ ՈՔ ԴԱ-
 ՆԵԼ ՋԱՆԱ ՋՏՎՐԱԾՍ . . . ԿԱՐՄ ՋՊԱՏԱՐԱԳՍ ԽԱՎՓԱՆԵ՛ ԴԱՏԻ ՅԱՅ . . .
 ԹՎԻՆ՝ . :2: (1251):

246. ՄԱՏՈՒՌԻ արևելյան պատի վերին մասում աղուցված մի քարի վրա, արտաքուստ, 4 տող.

ԵՍ ՀԱՅՐ ՈՐԱՆ
 ԱՇԽԱՏԵՑԱՅ:
 ԵՍՆԱ
 ՅՐՈՆՈ
 ..ԻԱՐ
 ԵԿԱ
 Մանոր. Այժմ տարվել և ագուցվել է մոտակա Առաքածոր գյուղի
 եկեղեցու պատի մեջ:
 Լուսանկ. 74

247. ԲԱԿԻ հարավային մասում մի բեկորի (խաչքարի) վրա, 3 տող.

ՍԱՐ
 ՈՍ ԵՅՈՑԵՍԲԻԱ
 ՉԱԲԻԿՆԱԿԱՆ
 ՇՈԳՈՅ
 ՍԱՐՈՍԵՑՈՑ Է ՍԲ. ԽԱՂՍ. ԱԻԳՆԱԿԱՆ՝ ՀՈԳՈՑ:

248. ՏԱՊԱՆԱՔԱՐ, տավաղ, գտնվում է ս. Ստեփանոսի հարավ-արևմտյան անկյունի մոտ, բաղում, երեսին 7 տող.

ԱՅՍԵ ՀԱՆԳ
 ԻՍԺԱՔ ԻՈՍԱ
 Յ ՈՐԺԱՅ ՀԱՍ
 ԱԿ ՈՎ Ի ՓՈԻ
 ԵՅԱԻ ՈՎ ԿԱՐԴԱ
 ՅԱՆ
 ԱՅ
 ԱՅ
 ԱՅ Ս Է ՀԱՆԳԻՍՏ ՋԱԲԻՍԱՅ, ՈՐ ՏՂԱՅ
 ՀԱՍՍԱԿՈՎ Ի ԴՊ՝ ՓՈԽԵՑԱԻ, ՈՎ ԿԱՐԴԱ
 ՅԱՂՐԱԻԹՍ ՅԻՇՂԱՅ
 Լուսանկ. 75

նից ընդ փոքրի ԳԱՅԹ ԻՄ ԿԵՐ ՈՉ ԶԻՄ ՏՈՒՆՆԻ. ԹՎԻՍ : ՈԿԵ: (1216). ԵՍ ՍԼՄՊԱՅ, ՈՐԴԻՎ ԿԱՆՏԱՆԳԱՅ ՏՆ. ԽԱԶԻՆՈՒՅ, ԵՂԲԷՐԻ ԱՐՔԷԻՆ ԷԱՍԱՆԱՅ, ՏԷԼԻՐ ՄԵՂՂԻՆԵՆԵՑԻՆ ՇՍՏ ԱՂՇ, ԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ՇԻՆԵՑԻ ԶԿԱՐՄԻՐՔԱՂՆ, ՀՈԳՈՎ, ԻՄՈՎ ԵԻ ՔՈՒ. ՍՈՒՐԻՔ ՆՇԱՆՂԱԻՆ. ՈՐՈՒԱՆՈՒԱՄԲ ՍՐԲՈՑԻՆ ԳՐԻԳՈՐԻ. ՈՐՔ ԸՆԹԵՈՒՐՆՈՑԻ ԶԻՍ ՅԱՂԱԽԹՍ ՅԻՇԵՑԷԻ:

Ծանոթ. Անհասկանալի են մնում սկզբի երկու տողերը:

254. ԽԱԶԻՆ, մեծ, կանգնած է նախորդի մոտ, ստորին մասում 6 տող.

ԵՍ ՍՆՊԱՏՍՈՐԴԻՎԱՍԱ
ԿԱԿԱՆԳՆԵՑԻ ԶԻԱԶՍ
ՄԱԻՐԻՄՈՄԼԵԲԱՆ ԻՆՈ
ՐԲԵՐԿՐԱԳԵԲԲԱՍԱՅ
ԷԲԱԾՈՂՈՐՄԻՄԼԵԲԱՆԻՆ
ԱՄԷՆ

ԵՍ ՍՆՊԱՏՍ. ՈՐԴԻՎ ԿԱ. ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԶԽԱԶՍ
ՄԱԻՐ ԻՄՈ ՄԼԵԲԱՆԻՆ. ՈՐՔ ԵՐԿՐԱԳԵԲ[Բ] ԱՍԱ-
ՑԻԷՐ ԱԾ. ՈՂՈՐՄԻ ՄԼԵԲԱՆԻՆ. ԱՄԷՆ:

255. ԽԱԶԻՆ, կանգնած է նախորդների մոտ, ստորին մասում երկու հեծյալ, և դրանց արանքներում 5 տող թերի.

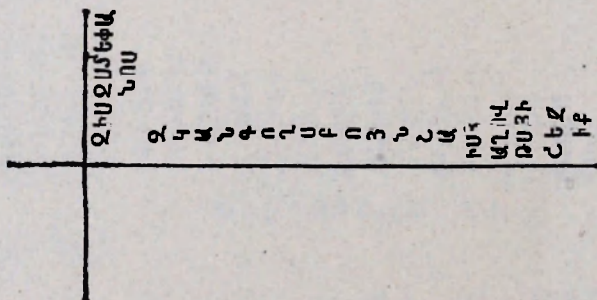
· · ԲԶԱ	· · ՍՈ · ·
· · ԻՆՀ	ՈԳՈՅ · ·
ՏՆՈՆ	ՐԴԱ · ·
ՈՅԿԱ	ԶԻՄ
ՂԱԻ	ԹՍՅՇԵՑ

Ծանոթ. Կապակցված միտք չի ստացվում:

256. ԽԱԶԻՆԻ ԸԵԿՈՐ, վրան 1 տող թերի.

· · · ԳՆԵՑԻ ԶԻԱԶՍ · · · · · ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԶԽԱԶՍ · · · · ·

257. ԹԵՎԱՎՈՐ ԽԱԶ (խաչարձան), նեղ ու բարձր (2,60 մետր).

ԶԻՍ ԶՍՏԵՓԱՆՈՍ ԶԿԱՆԳՆՈՂ ՍԼՐԲՈՑ ՆՇԱՆՂԻՍ ՅԱՂԱՎԹՍ ՅԻՇԵՑԻՔ.

Ծանոթ. Զարդերի և գրերի ոճով մոտ է XI դարին:

Հարավային կողմն ունի արևի ժամացույց, որի սլաքների ծալրին՝ Ա-ԺԲ թվերը:

258. ԽԱՉՔԱՐ, մեծ, ընկած է թեքի շուրջը և ստորին մասում, 9 տող.

ԵՐ	ԱՉ
Ա	3

ԹԻՍ : ՈՁ ԵԻՅԻՇ
ԽԱՆՈՒԹԵՍԱ
ՍԱՆ ԵՍ ՎԱՍԱ
ԿՈՒԻՆԱՍԱՆԻ
ՈՐՈՆԵՇԿԱՐՈՆ
ԻԵՂԱՐՔՍԻՄԿԱԳՆ
... ՉԽԱՉՍՔՍԻՆ

ԵՐԱ ՀԱՅ.ԹԻԼԻՍ : ՈՁ: (1231) ԵՒ ՅԻՇ|ԽԱՆՈՒԹԵ
[ԻՍ] ՀԱ|ՍԱՆԱ, ԵՍ ՎԱՍԱԿ ՈՐԴԻ ՀԱՍԱՆԻ, ՈՐԴՈ
ԼԵՇԿԱՐՈ ԵԻ ԵՂԱՐՔՍ ԻՄ ԿԱՆԳՆ|ԵՑԱՔԻ
ՋԽԱՉՍ ՔՍԻՆ

Ծանոթ. Թեքի շուրջը գրվածը մնում է անհասկանալի, Հա-
վանաբար «էր(եր) հալոց» թեքս ՈՁ» (խմբ.):

259. ԽԱՉՔԱՐ, խրված է գետնի մեջ, թեքի արանքում միայն թվականը՝
նախորդի մոտ.

ԹԻՍ	ՈՁ
	Գ

ԹԻԼԻՍ : ՈՁԳ: (1234).

260. ԽԱՉՔԱՐ, ընկած է նախորդների մոտ, թեքի արանքներում 2 տող.

Վ	Ա
Ս	Ա

ՎԱ|ՍԱԿ.

261. ԽԱՉՔԱՐ, ընկած է նախորդների մոտ, ստորին մասում մնում է.

ԵԻԵՂԱՐ	ՔՅԱՆԱԻԹ
ԱՅԻՄՈՅՈՐՔ	ՍՅԻՇԵՅԷՔՉ
ԵՐԿՐՊԱԳԷ	... ԱՏԱՍ

. . . ԵՒ ԵՂԱՐԱՑ ԻՄՈՑ. ՈՐՔ ԵՐԿՐՊԱԳԷՔ
ՅԱՂԱԻԹՍ ՅԻՇԵՑԷՔ

ԽԱՉԽՈՒԹ ՎԱՅՐՈՒՄ

262. ԽԱՉՔԱՐ, Դովշանլուի ճանապարհին, ստորին մասում 9 տող.

ԻԹՎՈՁԵ
ԵՍՍԷՐԿԱ
ՆԳՆԵՅԻ
ՋԽԱՉՍԾՆԱ
ՂԻԻՄՈՄԱ
ՅՐՏԻԿՆԷ
ՈՐՔԵՐԿԻ
ՐՊԱԳԱՆ
ԱՅՔՅԱՂԱԻԹՍՅԻՇԵՅԷՔ

Ի ԹՎԻՆ : ՈՁԵ: (1236). ԵՍ ՍԷՐ ԿԱ|ՆԳՆԵՑԻ
ՋԽԱՉՍ ԾՆԱԻՂԻ ԻՄՈ ՄԱ|ՅՐՏԻԿՆԷ. ՈՐՔ ԵՐ-
ԿԻՐՊԱԳԱՆ|ԱՅՔ ՅԱՂԱԻԹՍ ՅԻՇԵՑԷՔ:

Հրատ. Բարխուդաբեանց, 187—188:

263. ԽԱԶԲԱՐ, Կանգնած է նախորդի մոտ, թեքի շուրջը 6 սող.

ԵՍՍԷ	Խ
ԲԿԱՆ	ԱԶՍՅԱ
ԳՆԵ	ԿՈԲԱՅ
ՑԻ	ՀԱԻՐ
	ԻՄՈՅ
	ՅԱՂԱ

ԵՍ ՈՒՐ ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԽԱԶՈ ՅԱԿՈՒՍՅ, ՀԱԻՐ ԻՄՈՅ
ՅԱՂԱԽԹՍ ՅԻՇԵՑԼԵՔ:

Ծանոթ. Վերջավորութունը մնացել է պակաս:

264. ԽԱԶԲԱՐ, Կանգնած է նախորդների մոտ, ստորին մասում 3 սող.

ԹԻՒՈՁԵ
ԵՍՍԵԲԿԱՆԳՆԵՑԻԶԻԱԶՍԲԵ ՌՈՅԻՄՈՅ
ՈՎԿԱՐԴԱՅԲՅԱՂԱԽԹՍՅԻՇԵՑԼԵՔ

ԹԻՒՆՆ : ՈՁԵ: (1236). ԵՍ ՍԵՐ
ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԶԽԱԶՍ ՔԵՌՈՅ
ԻՄՈՅ. ՈՎ ԿԱՐԴԱՅԲ ՅԱՂԱԽԹՍ
ՅԻՇԵՑԼԵՔ.

9. ԾՄԱԿԱՀՈՂ ԳՅՈՒՂ.

265. ԽԱԶԲԱՐ, աշուղված է ղյուղամիջի հեղեղից ուստի մեջ, վրան ան-
արվեստ գրերով.

Ի ԹՈՒԻՍ . ՈՁ .	
ԵՍ ՎԱ	ՀԱՍԿ
...	ԳՆ
ԵՑ	Ի
ԶԽ	ԱԶ
ՍԻ	ՆԱ
	ԵՐԿ
ԲՊԱԳԵԲՅԻՇԵՑ	
ԷՔ ՅԱՂԱԽԹՍ	

Ի ԹՈՒԻՍ : ՈՁ: (1231). ԵՍ ՎԱՀԱՍ ԿԱՆԳՆԵ-
ՑԻ ԶԽԱԶՍ ԻՆՑ. ՈՐԿՐ ԵՐԿՐՊԱԳԵՔ ՅԻՇԵ-
ՑԼԵՔ ՅԱՂԱԽԹՍ:

266. ԳՅՈՒՂԱՄԻՋԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ուստին, մի քարի վրա դժած խաչ և շուրջը
6 սող.

... ՑԻԶԽԱ
... ՅԱԿԵ ... ՅԱՂ
... ԱԽԹՍՅԻՇԵ
ԱՅԻՍ . ՅՍ
... ՑԵԲԻԲՍ

... ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԶԽԱԶՍ ՅԻՇԱՍԿ . . .
... ՅԱՂԱԽԹՍ ՅԻՇԵՑԼԵՔ Ի ՔՍ:

Ծանոթ. Դրերի ոճով ժամանակակից է նախորդին: